

Bernardiumi éveink kezdetén mindjárt felismertük, hogy itt nemcsak az történik, hogy a Rend tanító-nevelői elgondolásai és tervei valósulnak meg bennünk, hanem ugyanekkor mi is, belső világunkban, alakulunk, fejlődünk, változunk és szétágazottabbakká leszünk. Ha nem foglalkoztunk is állandóan magunkkal, de azért valahogy mindnyájan szinte szükségképpen gyakorlati pszichológusokká váltunk. Tudatosan haladtunk a magunk egyénisége fejlődése és fejlesztése útján, ezt a törekvést és folyamatot láttuk másokban is, de közben arra is ráeszméltünk, hogy önmagunkat pszichológusan is kell kezelünk, s erről a kötelezettségről senkinek sem szabad elfeledkeznie. Így jöttünk rá arra, hogy más az önmagunkra redukált és más a közösségi élet! Más az egyéniségnek megsóhajtott eszménye, és más egy rossz természetnek önmagát hamis jogon kiélni vágyó szeszélye. Más valaminek az egyéni megkívánása és más ennek egy közösség kereteinek lehetőségében történő megvalósítása! Más egy önmagam számára jogosan megalkotott értékítélet személyekről vagy eseményekről, és más egy felelőtlen könnyelműséggel vagy jóhiszemű naivsággal megnyilatkoztatott kritika, amely egy közösség ezer-lelkű érzékenysége előtt hangzik el. Így ébredtünk lassan – közben nem egyszer nagy árat fizetve ezért a tapasztalatunkért – arra, hogy tárgyilagosabban és tapintatosabban szemléljünk másokat és gondoljunk állandóan magunkra is.

Nagy tudomány: az önismeret, a mások ismerete, az élet ismerete nyitotta meg előttünk titokzatos kapuját. Nagyságát elsősorban az Egyház mérte fel, hiszen az egész lelki élet erre az adottságra van ráállítva. Ki hogy tudja a kegyelmi erőket a maga átfinomításába beledolgozni, olyanná válik lelkisége jövője. Kockázatos ismeret, mert lehet jól vagy rosszul helyesen vagy felületesen, világosan vagy vakon, elsajátítani sőt az is megeshetik, hogy valaki soha nem tud birtokába jutni, mert látása nem képes egészen kinyílni. De ezek ellenére, mégsem szabad lemondani róla, el kell mindenkinek sajátítania, mert nélküle nem lehet élni.

Nagy tudomány: a magunk szigorú ellenőrzése, szemmeltartása, objektív szemlélete, hibáink lenyesegetése és állandó önmagunk-javítása jár vele és nyomában nő meg a mások elismerése, megértése, méltányolása, a sikereinknek örülni tudó együttérzés, gyarlóságainknak, mindennapi emberi esetlenségeinknek a türelem és a megbocsátó csendességen kiegyenlítő és szinte eltüntető kedves-lelkiség.

Nagy tudomány, amely nagyon-nagyon ránkfért s rendkívül sok irányban ellensúlyozta a mi intellektualizmusunkat. Mert, valljuk be, intellektualisták voltunk, de, ennek a szónak és fogalomnak fölemelő ifjúkori értelmében. Nem voltunk lázadók, nem gyűjtogatók, nem forradalmiak, nem a világot felforgatni és újjáteremteni akarók, nem! Csak az ész megcsodálásának elkápráztatott lelkesültségében és örömeiben éltünk. Hittünk, bízunk a tudásban, ennek erejében, szépségében és diadalában. A teológián és szaktárgyainkban egyaránt az értelem bővületében nőttünk. Nem racionalizmus volt ez! Sohasem látott fiatal embert az, aki a világhoz fűződő ezt a kapcsolatunkat annak minősíti. Csupán rajongó fellobbanás volt ezért a hitért: Élni annyit tesz, mint tudni, sokat, szépen, világosan és harmonikusan tudni. Amikor azután pszichológusokká kezdtünk lenni, és egy-egy feltárt résen bepillantottunk a magunk és mások emberségébe, ennek örvényeibe, mélységeibe, ütközéseibe, akkor fedeztük fel magunkban az egész embert, akkor izgatott bennünket ennek a valósága is, ennek a megismerése is. S ettől az ismerettől nagyon alázatások lettünk, mert megtanultuk az idők legnagyobb filozófusától, a francia Bergsontól: „Az ember – iszonyú erkölcsi lehetőség. Minden lehet a világon!” Élni tehát mást is, többet is jelent, mint csak tudni!

Nevelni és nevelődni csak ott lehet, ahol szilárdan és biztosan, nyugodtan és határozottan, rendületlenül és igazoltan áll minden a maga helyén. Nyugtalan, izgatott, impresszionista és hullámzó benyomások és kísérletek, próbálkozások és idejüket ki nem állott újítások közt nincs organikus sem szellemi fejlődés, sem pedig – s ez a fontosabb – erkölcsi jellemű kialakulás.

Brisits

„Ráeszmélt-e ez az ifjúság arra is, hogy a Szent Imre gimnázium épülete, mint műalkotás, milyen és mennyi esztétikai hatásban részesíti!? Volt, vagy idővel lett olyan kifinomult szépérzéke, hogy tudta értékelni, mit jelent az, hogy élete legfogékonyabb és legvédettebb éveit olyan helyen tölti, ahol minden a szépség ünnepi jegyében áll? Tudta a szép jelenségeknek kijáró érzülettel szemlélni a folyosók egymásba hajló íveit, a folyosók kiszögelléseiben álló, artisztikus kiképzésű kutakat, az osztályajtók ornamentikáját, a kilincsek barokk meghajlását, az osztálytermek és kísérleti helyiségek modern felszerelését?

Tudott meghatott lenni és mély benyomásokat venni, amikor megjelent a kápolnában avagy belépett a díszterem tündöklő fényességébe? Az esztétikai kultúra és nevelődés csak egyéni folyamat és eredmény lehet!

Vajon ezt az esztétikai ráhatást nem bénította meg az a tény, hogy a Szent Imre gimnázium évről-évre nagyobb létszámot látott a maga falai között s ez a grandiózus szám az eltömegesedés veszedelmével fenyegetett!? Szépség fogadásához mély csend és önmagában elmerült magány kell! Vajon hol és mikor tudott itt a Szépség megjelenni, hogy a csodálkozás és az áhítat liturgiáját fogadja s ő elfelejthetetlenül beleszöjje magát a diák-élet egy-egy mozdulatába, magatartásába, modorába, ízlésébe, egész lényébe, amely azután csak nőni tudott és a férfi-kor éveiben hozta meg a maga termését!?

Látszott rajta, hogy egyéniségének stílusa van, s ezzel igazolta azt, hogy olyan iskolába járt, ahol minden stílus volt!?

Brisits

Azóta 34 év telt el rendi életemben, amelyet egészen csak a Szent Imre-gimnáziumnak szenteltem és szolgálatában töltöttem el. Nem tudom azonban, hogy ez az idő elég volt-e arra, hogy némiképpen is felelni tudjak akkori kétségeimre és kérdéseimre. Csak azt az egyet tudom, hogy most is a Szent Imre gimnáziumé vagyok, hozzá tartozom és adósa vagyok neki. Minden hűségem most is az övé, Remig apátúré és utódaié: Adolf és Vendel apáturaké, Bitter Illés clairvauxi apátúré, és igazgató úré. Hiszek most is léte valóságában. Hiszem azt, hogy történelmet alkotott, de küldetése most is tart, mert még nem végzett el mindent, van még tenni, tanítani és adni valója. Hiszek feltámadásában, hogy ismét dicsősége lesz a magyar pedagógiának.

Minden áldással légy áldott, minden szeretettel légy szeretett, minden hálával légy meghálált, az emlékezés minden szívdobbanásával légy újraéledő és múlttá soha nem felejtett, ismét gyönyörű, boldogító valóság. Az, ami mindig voltál, ami csak Te tudtál lenni, és ami csak önmagadra hasonlíthatóan egyetlenül te maradsz:

ÖRÖK SZENT IMRE GIMNÁZIUM!

Brisits

És néha ... néha!

- I. És néha, magam sem tudom, hogy hogyan és miért: elfognak az emlékeim és valahogyan folytatódni akar bennem valami, ami megszakadt és behullott az idő sötétjébe. És ilyenkor az álom és a valóság közös útvonalán, valamin innen és valamin túl elindulok, nem, visszamegyek oda, ahonnan ki- és eljöttem. Azt tudom, hogy nem az élet plainair-jében járok. Sok minden elmosódik, ezüstös ködbe foszlik fel előttem és körülöttem. De emlékeimnek azért még van valóság-erejük s még nem úgy ragadnak magukkal, mint egy a befutott pályáján visszafelé induló vonat! ... Így érek öreg házunk elé. A fák nem szoktak változni. A szobákban a régi világosság fénylik. De a kapu megváltozott. Szigorú és rideg lett. Könnyörtelen és bizalmatlan is egyúttal. A múlt nem érdekli. Különb is, mintha emlékezete kiesett volna: nem ismer meg. Hiába közelítek feléje ismerős érintéssel. Elzárkózik! Csak annyit mond: - Ki vagy? A múltnak nem erre van a kapuja! Nem tudod, hogy itt meghalt minden? Te is!?
- II. És néha-néha iskolám felé tartok. Mintha most is a régi idő hívna. A kapu vonzóan tárul felém. A lépcsőház előtt, szokásomhoz híven megállok s elmondom reggeli imáimat: Minden áldásoddal áldd meg, Uram, azokat, akik ma itt járnak! ... A folyosó rám ismer. És felém tartanak az ott várakozó szülők. De hirtelen mintha megtorpannának és kétkedően néznének egymásra. A lépcsőház majd leszakad a zuhogó dübörgéstől. Jól ismert zaj: A fiaim. De mintha csendbe merevednének! Meghajolnak, de nem közelíteni felém. Így szoktak az emberek nézni régi, fakult képekre, lengő-tűnő emlékekre! Hol vagyok?
- III. És néha-néha kedves utcáimat járom. Egy-egy ház szép és meleg kedvessége előtt megállok. Az ajtó kinyílik s valami meglepődött idegenség tekint ki rajta. Néma kérdések felelnek szótlan keresésemre. Nincsenek itt! Nem tudjuk, melyik halál vitte el őket. Sokféle halál van. Mind versenytársa az életnek! ...
Ijeden veszem észre magamon a Halál árnyékát! ...

Idegenül ..., idegenben!

- I. De azért mindig vannak és mindig jönnek helyzetek és emberek, amelyek és akik emlékeztetnek arra, hogy idegen lettem, befejeződtem, fölöslegessé váltam, így tehát mehetek. L'homme déplacé et déraciné! – mutat felém egy láthatatlan mozdulat. Milyen rövid idő kell ahhoz, hogy távolságok szülessenek és megnyíljon a felejtés sírhalma! Miért van az, hogy a hegyek viharban és vihar után is hegyek maradnak? Miért van az, hogy a tengerek vihar után is erősebbek és biztosabbak lesznek, mint az előtt voltak!? Miért lát a könnyes szem mindent oly tisztának és oly közélről megfoghatónak, mint a száraz és ködös hétköznapiak során!? Miért lesz minden, ami nagy volt, nagyobb, ami szép volt, szebb, ami gyönyörű volt, gyönyörűbb, ha szenvedés érintette meg és bontakoztatja ki belső arányait, hogy az legyen, aminek lennie kell! És miért van az, hogy az ember mindig akkor hitványul el, akkor változik el ragadozóvá, amikor a csoda bronzának kellene lennie, hogy elkészüljön belőle az ember-felettség szobra!?...
- II. Tegnap barátság – ma tartózkodó távolság! Tegnap előzékenység – ma udvarias visszavonultság! Tegnap kedvesség – ma elegáns hűvösség! Tegnap figyelem – ma módszeres társadalmiság! Tegnap közeledés és találkozás – ma hideg szabályosság és szabályozott mértéktartás! Tegnap valami több, mint mosoly – ma sápadt elpirulás! Tegnap meleg és közélről kibuggyanó szó – ma félrefordult némaság! Tegnap csupa várás, várakozás, meghívás – ma kormányozható feledékenység, unottság, ki nem csöngethető udvariasság. Tegnap szeretet – ma félelem, óvatosság, kikerülés, elmaradás!
- III. Nem így volt ez akkor is, amikor azon az éjszakán egyedül maradtál? És nem akkor adtad oda a világnak legnagyobb szeretetedet? És még azután is nem szeretetedet feszítették fel a hűtlenség és hálátlanság fájára ... egyedül? ...

És testvéreim maradnak!...

- I. Minél jobban vágyakozom utánuk, annál jobban érzem, hogy itt élek mellettem. És testvérem marad áldott nevelőanyám: Alma Materem: megingathatatlan és mégis szentek és ősök szárnyain lendülő templomával, hajnali kórusaival és esti Salve Regina-ival, oltáraival és sírjaival, harangjaival és könyveivel, szent és tudós szenvedélyeivel, tölgyfaival és pünkösdi zúgásaival, igéivel és rögeivel, hitével és kultúrájával, virrasztásával és hűségével, hősi testvériségével, amellyel olthatatlanul borul rá mindenre, ami nagyszerűen és szenvedően keresztény s magyar!
- II. És mindig testvéreim maradnak azok, akikkel csak együtt volt és lesz mindig teljes az életem. És testvérem marad a kegyetlen távolság, amely elvitte őket tőlem. És testvérem marad mindig az a szenvedés, amelyről csak ők tudnak és amelynek titkait a Keresztfa hét sebébe zárják. És testvérem marad mindig az a kenyér, amely erősséget ad küzdő és fáradozó mindennapjainknak, az a jószívű meleg szoba, amely befogadja őket, az a békesség és jóság, amely elcsitítja gazdátlan életüket és az a tiszta emberség, amely megáll elhagyatottságuk és csüggedt magányuk előtt.
- III. És testvérem marad az az akármilyen modern és elegáns, mégis régi ház, folyosóival, zsongó és csengő termeivel, tudós és felkent katedráival, evangéliumi barázdákra emlékeztető padjaival, ahová mindig termékenyen hullott az Úr és az ember igéje, ahol mindig egyszerre volt jelen Európa és a világ, múlt-tisztelet és nyugtalan jövőre-vágyás és kitekintés, minden keresztény ember és magyar, s ahol a tudomány Evangéliumot és Szeretetet jelentett.
- IV. És testvéreim maradnak mindazok, akiket Nagyoknak és Jóknak ismertem meg, akiknek megszerettem a Szívét és a Szomorúságát, akikben megértettem és megláttam, hogy az igaz Ember csak kezdődik, de sohasem végződik, nincs határa és befejezése.

Kegyelem!...

Brisits